JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Alho, Sirkka; Rasa, Marjukka; Vuolukka, Kaisa

Title: Perheterapian ja sosiaalityön yhteiset juuret sekä suhdeperustaisen systeemisen lastensuojelutyön kehittäminen

Year: 2018

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2018

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Alho, S., Rasa, M., & Vuolukka, K. (2018). Perheterapian ja sosiaalityön yhteiset juuret sekä suhdeperustaisen systeemisen lastensuojelutyön kehittäminen. In P. Petrelius, & P. Eriksson (Eds.), Uudistuva lastensuojelu : kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa (pp. 85-95). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi / Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 32/2018. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-208-6

Perheterapian ja sosiaalityön yhteiset juuret sekä suhdeperustaisen systeemisen lastensuojelutyön kehittäminen

Sirkka Alho, yliopistonopettaja, YTT, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Marjukka Rasa, lastensuojelun sosiaalityöntekijä, YTL, erikoissosiaalityöntekijä, Oulun kaupunki
& Kaisa Vuolukka, erikoissosiaalityöntekijä, YTL, tohtorikoulutettava, Lapin yliopisto

Johdanto

Tässä artikkelissa tarkastellaan perheterapeuttisten näkökulmien hyödyntämistä lastensuojelun sosiaalityön vaativassa arjessa. Artikkelissa kuvaillaan perheiden kanssa tehtävän sosiaalityön menneisyyden juuria ja tuodaan esiin sosiaalityön ja perheterapian liittymäpintoja. Kuvaamme, miten sosiaalityöntekijät ovat olleet pioneereja perheiden parissa toteutettavan tapauskohtaisen ja psykososiaalisen työn, teorian sekä omalta osaltaan myös perheterapian käytäntöjen rakentamisessa. Pohdinta ajankohtaisesta lastensuojelun sosiaalityön tilasta yhdistyy niihin mahdollisuuksiin ja avauksiin, joita perheterapeuttinen orientaatio voi sosiaalityölle tarjota.

Historiakatsauksen kautta pyrimme osoittamaan, miten nykyisin lastensuojelun sosiaalityössä palataan ikään kuin ”juurille”, suhdeperustaiseen sekä perheterapeuttista orientaatiota hyödyntävään työotteeseen, joka erityisesti Englannissa ja nyt myös Suomessa on koulutusten muodossa alkanut levitä ympäri maakuntia. (ks. Goodman & Trowler 2012). Haluamme kiinnittää huomiota historiayhteyksiin myös siksi, että usein perheterapia yhdistetään käytännössä psykiatrian alaan kuuluvaksi terapeuttiseksi, kliinisen mielenterveystyön työn menetelmäksi. Sosiaalityön tutkimuksessa ja käytännöissä saatetaan vielä nykyisinkin vieroksua ”terapeuttisen” työn olemusta sosiaalityöhön kuulumattomana ulottuvuutena. Toivomme artikkelimme antavan rohkeutta ottaa sosiaalityössä käyttöön sille perinteisesti kuulunutta psykososiaalisen työn lähestymistapaa, jossa terapeuttinen ulottuvuus on oleellinen osa. Palautamme mieliin määrittelyn, jossa sosiaalityö ymmärretään rahalla, rakenteella ja puheella tehtävänä vuorovaikutteisena työnä. (Sipilä 1989; Arnkil & Eriksson 1996.)

Suomessa työskentelee sekä julkisella että yksityisellä sektorilla runsaasti laillistettuja perheterapeutteja, joiden taustakoulutus on sosiaalityössä. Tämä on valtava voimavara, kun kehitellään perheterapeuttista ja systeemistä lastensuojelutyötä. Yhteiskuntatieteellinen tieto ja osaaminen yhdistyvät näin perheterapiaan ja muodostavat yhdessä systeemin, jonka kautta sosiaalityöntekijätaustainen perheterapeutti kohtaa asiakkaitaan sosiaalityössä tai potilastyössä sen mukaan millaisessa organisaatiossa hän työntekijänä tai yksityisenä, kliinisenä terapeuttina toimii. Kysymme käsillä olevassa artikkelissa, miten ja millä edellytyksillä systeeminen ja perheterapeuttinen orientaatio voi toteutua lastensuojelun vaativassa arjessa. Kuinka lastesuojelussa päästäisiin lähemmäksi lasta ja perhettä ja kuinka päästäisiin kehittämään kohtaavampaa, suhdeperustaista työotetta sosiaalityössä? Tähän pohdintaan sosiaalityön ja perheterapian historiallisten yhteyksien tunnistamisesta ja tunnustamisesta saattaa olla hyötyä.

Näkökulmamme artikkeliin on syntynyt käytännön sosiaalityön kokemuksista, perheterapiatutkintojemme sekä tutkimustyömme ja systeemisen kouluttajakokemuksen ohjaamina. Olemme kaikki tehneet käytännön sosiaalityötä lasten ja perheiden parissa. Meillä on myös tutkimuksellinen kiinnostus lapsiperheiden sosiaalityöhön.

Perheiden sosiaalityön, lastensuojelun ja perheterapian rajapinnoilla

Tarkastelumme aloittaa historiaan luotaava teoreettis-käsitteellinen katsaus, jossa pohdimme muun muassa systeemisen, perheterapeuttisen orientaation yhteyttä sosiaalityön ja psykososiaalisen työn perinteeseen.

Sosiaalityössä psykososiaalisen työn orientaatio tulee teoreettisesti lähimmäksi perheterapiaa. Klassisen caseworkin, eli tapauskohtaisen sosiaalityön pioneeria, Mary Richmondia (1917; 1922) pidetään psykososiaalisen työn kehittäjänä. Richmond piti yksilön ja häntä ympäröivän yhteisön suhdetta oleellisena yksilön kannalta. Eräsaari (1991) on esittänyt, että diagnostinen casework on juurtunut Suomeen ”apurofessioiden kautta”, joilla hän tarkoitti terveydenhuollon sosiaalityötä. Hänen mukaansa ajattelu on saanut vain vähän merkitystä suomalaisessa sosiaalityössä, jossa on ollut vahva köyhäinhoidon perinne, lastensuojelun heikko asema ja sosiaalityön voimakas yhteiskunta- ja sosiaalipoliittinen perinne. (Mt. 193–194.)

Sosiaalityön psykososiaalista suuntausta ovat määritelleet suomalaiset sosiaalityön tutkijat Jorma Sipilä (1989), Timo Toikko (1997; 2001; 2009), Riitta Granfelt (1990; 1993) sekä ruotsalaiset Hessle (1985) ja Bernler & Johnsson (1988). Sipilän (mt., 237) näkemyksen mukaan psykososiaalisessa sosiaalityössä tunnusomaisinta on terapeuttinen keskustelu. Käytännössä tätä suuntausta on sovellettu muun muassa perheneuvoloissa, päihdehuollossa, lastensuojelun perhetyössä ja koulun sosiaalityössä. Sosiaalityön keskusteluissa yksilökohtaisesta sosiaalityöstä ja terapeuttisesta sosiaalityöstä sekä psykososiaalisesta sosiaalityöstä puhutaan lähes samassa merkityksessä, kuitenkin niin, että psykososiaalinen lähestymistapa tai suuntaus on pääkäsite. Toikon (2009, 271) analyysin mukaan psykososiaalinen työtapa on yksilöllinen tai perhekeskeinen ja se perustuu kasvokkaiseen vuorovaikutukseen sekä tapauskohtaiseen harkintaan ja räätälöintiin. Laajimmillaan psykososiaalinen orientaatio viittaa Granfeltin (1993) tulkitsemana kaikkeen sellaiseen työhön, jota tehdään sosiaali- ja terveydenhuollossa yksilöiden, perheiden tai ryhmien kanssa ja jossa työn kohteena ovat sekä sosiaaliset että psyykkiset kysymykset. Orientaatiossa on vahva yhteiskunnallinen tietoisuus ja arvoperusta, eli ihminen ymmärretään aina situaatiossaan. (Mt., 177–185.) Tämä psykososiaalisen työn määritelmä tulee varsin lähelle perhesosiaalityön määritelmää, jossa yksilöä tarkastellaan perheyhteydessä ja sosiaalisissa suhteissaan (Collins et al. 2007).

Sosiaalityö on koko historiansa ajan ollut kiinnostunut perheestä, vaikka perheen huomioimista on painotettu eri aikoina eri tavoin (Forsberg-Kupias & Salminen 1986, 87). Perhe ja sen systeemisyyden huomioiminen on perinteisesti ollut osana lastensuojelun sosiaalityötä (Hurtig 2003b, 18). Jo 1980-luvulla Urpu Nieminen (1983) on kuvaillut sosiaalityön oppikirjassa perhekeskeistä sosiaalityötä. Niemisen määrittelemässä perhekeskeisessä sosiaalityössä systeeminen näkemys on korostuneesti esillä. Nieminen (1983) kuvaa, kuinka ”tavoitteena perhekeskeisessä sosiaalityössä on muutoksen aikaansaaminen perheen systeemissä – vaikuttaminen sen tasapainotilaan, homeostaasiin. Tässä tarkoituksessa perheen vuorovaikutuskenttään tehdään suunniteltuja väliintuloja” (mt. 26). Tämä käsitys tulee varsin lähelle perheterapiaa ja nykyistä systeemisen lastensuojelutyön määrittelyä. Nieminen (mt.) korostaa, että perhetapaamisissa saadaan parempi kuva perheen systeemistä ja ongelmien laadusta. Perhekeskeistä työskentelyä hän pitää samanaikaisesti sekä ennaltaehkäisevänä että voimavarakeskeisenä, mutta myös lapsilähtöisenä. Jo 1970-luvulla kehitettiin systeemiteoriaan pohjautuvia sosiaalityön malleja sekä menetelmiä (Pincus & Minahan 1973; Compton ym. 2005; ks. Alho 2017, 87).

Sosiaalityöntekijät ovat olleet kehittämässä perheterapian erilaisia suuntauksia jo 1950-luvulta lähtien. Heistä mainittakoon muiden muassa Braulio Montalvo ja Lynn Hoffmann (Goldenberg & Goldenberg 2000, 195), sekä feministisen perheterapian uranuurtaja Marianne Walters (Papp 2006, 139–42). He toimivat myös eri vaiheissa strukturaalisen perheterapiasuuntauksen uranuurtajan Salvador Minuchinin työryhmässä, kehittäen menetelmää muiden ammattikuntien kanssa. Puertoricolaista syntyperää oleva Montalvo oli kehittämässä interventioita esimerkiksi New York Cityssä puertoricolaisten ja afro-amerikkalaisten etnisten asuinalueiden lapsiperheille, joissa oli monia sosiaalisia ongelmia kuten köyhyyttä. Minuchin kollegoineen kiinnitti huomiotaan siihen, miten kokemukset köyhyydessä elämisestä vaikuttivat perheen funktioihin. He pyrkivät muuttamaan terapeuttisin keinoin perheiden kontekstia sen sijaan, että olisi pyritty suoraan vaikuttaa yksilöiden ongelmalliseen nuoruusikään, persoonaan tai käyttäytymisen ongelmiin.

Sosiaalityöntekijä Virginia Satir puolestaan oli pioneeri Palo Alton (Palo Alto’s Mental Research Institute) perheterapian työryhmässä, jota johti Gregory Bateson, johon heidän lisäkseen kuuluivat Paul Wazlawick ja Jay Haley. Yhdessä muun työryhmän kanssa he kehittivät MRI-terapiaksi kutsutun vuorovaikutuksellisen perheterapian suuntauksen (Interactional Family Therapy). MRI:n idea perustui

pitkälle alkuperäiseen systeemiseen teoriaan, kybernetiikkaan ja informaatioteoriaan (Goldenberg & Goldenberg 2000, 195–196; 220; 245). Yleisimpiä perheterapian suuntauksia ovat systeemiset perheterapiat. Palo Alton ryhmän toiminnasta muodostui keskeinen tekijä sekä perheterapian teoreettisen perustan että systeemisten terapeuttisten sovellusten kannalta.

Systeeminen perheterapia ei ole vain yksi suuntaus. Toikko (1995) on tehnyt jakoa ensimmäisen ja toisen vaiheen systeemisiin perheterapioihin. Ensimmäisessä vaiheessa systeemisessä perheterapiassa työntekijät pyrkivät neutraalisuuteen ja olemaan haastattelijoita ja antoivat tapaamisen lopuksi perheelle palautteen. Tällöin ajatus oli, että vahva palautteeksi muotoiltu uudenlainen ongelmanmäärittely synnyttäisi perheessä muutoshalun. Myöhemmin systeeminen perheterapia siirtyi ryhmän antamasta suuresta uutisesta pieniin yhteisiin kysymyksiin. Olennaisinta tässä vaiheessa oli tuottaa koko keskustelun ajan kysymyksiä ja saada siten perhe itse tekemään uusia ja myönteisiä määrittelyjä. Tätä vaihetta voidaan kutsua reflektiivisyyden vaiheeksi. (mt. 25; Real 1990, 257.)

Systeemisten perheterapioiden useista suuntauksista ja koulukunnista mainittakoon mm. lyhytterapiasuuntaukset, strateginen ongelmanratkaisuterapia ja strukturaalinen perheterapia. Systeemisistä perheterapioista on Euroopassa ollut vaikutusvaltaisin Milanon koulukunnan kehittämä systeeminen perheterapia (Goldenberg & Goldenberg 2000). 1980-luvun loppupuolella alkoi perheterapian piirissä siirtyminen kohti humanististen ja sosiaalitieteiden tarjoamia lähestymistapoja, kuten hermeneutiikkaa, narratologiaa, sosiaalista konstruktionismia, diskurssianalyysia ja sosiolingvistiikkaa. (Wahlström 1992, 16–29.) Tämä siirtymä on johtanut Wahlströmin (mt. 29–30) mukaan moniin menetelmällisiin perheterapian suuntauksiin, joissa esimerkiksi vuorovaikutusjärjestelmät käsitetään kielellisiksi järjestelmiksi. Asiakkaan kuunteleminen on keskeistä reflektiivisen tiimin menetelmässä, jossa painopistettä siirretään perhesysteemin havainnoinnista asiakkaiden kertomukseen (Anderson & Goolishian 1988). Samaan aikaan myös sosiaalityössä tapahtui kielellinen käänne, joka liittyi konstruktionistisen teorian omaksumiseen. Se merkitsi kiinnittymistä psykoterapiaan ja sosiaaliteoriaan. Toikon (2009, 284) mukaan käänne voidaan tapauskohtaisessa sosiaalityössä paikantaa erityisesti perhetyön ja perheterapian käytäntöihin.

Kriittisesti ajatellen sosiaalityön suhde ns. psykoteorioihin on ymmärretty jopa problemaattisena. Kritiikissä on osin jopa korostettu sitä, että sosiaalityö lainaa psykoteorioita omaan teoriaperustaansa. Tämän ajattelun mukaan psykoteorioilla olisi ollut vain avustava asema sosiaalityön tiedonmuodostuksessa. Kriittisesti tarkasteltuna sosiaalityö ei aina ole saanut täyttä oikeutta psykoteorioihin. Psykoteorioiden auktoriteetit (psykiatria, psykologia) ovat säädelleet teorioiden legitiimiä käyttöä. Tämä on johtanut siihen, että sosiaalityö on ikään kuin olosuhteiden pakosta omaksunut vain populaaripsykologisia käyttötapoja ja siksi sosiaalityö perinteisesti perustuukin yleiseen positiiviseen asenteeseen sekä asiakkaan innostamiseen, kannustamiseen ja motivointiin. (Toikko 2009, 285–286.)

Edellä esitetty kriittinen näkökulma huomioiden on mielenkiintoista, että emeritusprofessori ja perheterapian suomalainen pioneeri Jukka Aaltonen (2003) on pitänyt valitettavana sitä, että perheterapia yhdistetään liian kiinteästi psykiatriaan ja psykologiaan kuuluvaksi. Perheterapia on interventiomuoto, joka on enemmän yhteydessä aina kulloiseenkin yhteiskunnalliseen tilanteeseen toisin kuin muut psykoterapiamuodot. Perheterapian synty ankkuroituu vahvasti yhteiskunnalliseen tilaukseen ja perhekeskeiseen sosiaalipolitiikkaan. Perheterapialla on tässä mielessä erityisasema terveydenhuollon ja sosiaalihuollon alueilla. Tästä näkökulmasta perheterapian kehittyminen on myös yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuuskysymys, ei pelkästään lääketieteellinen kysymys. Perheterapia ankkuroituu julkisen palvelujärjestelmän kautta väestön arkeen, siihen kulttuuriin, jossa ihmisten elämän mahdollisuudet toteutuvat – tai jäävät toteutumatta.

Sosiaalityötä saattaa haastaa sen jokseenkin ongelmakeskeinen ajattelu, jossa perheen ja lapsen myönteiset muutokset jäävät usein huomioimatta. Lastensuojelutyössä voi olla houkuttelevaa luokitella perheen tai lapsen häiriöitä. Toisinaan on koettu myös tarpeettomana tai jopa vaikeana luokitella perheen hyvänä pidettyjä ominaisuuksia, voimavaroja tai asiantiloja. Pahan olon tai olosuhteiden luokitteleminen ei kuitenkaan pelkästään riitä silloin, kun työskennellään vaikeuksien ja kriisien selvittelijöinä. Tämän lisäksi tarvitaan kosketusta siihen, millä eri tavoilla asiat voisivat olla hyvin tai ainakin paremmin lapsen ja perheen elämässä. (Aaltonen 2003, 267–269; 2015, 14; 2002, 154–155.) Edellisessä määritelmässä

nähdäksemme kiteytyy voimavarakeskeisen lastensuojelutyön ja perheterapian ydintavoite. Edellä kuvattu ajattelutapa ja kannanotto tukee myös omaa käsitystämme sosiaalityön ja perheterapian luontevasta kiinnittymisestä toisiinsa.

Systeemisessä lastensuojelun työskentelymallissa perheterapeuttinen ajattelu ja orientoituminen tiimin jäsenyyteen ovat jaettuja toiminnan lähtökohtia (Goldenberg & Goldenberg 2000). Systeeminen työskentely sekä siihen liittyvä tiimityöskentely antavat uusia mahdollisuuksia monitoimijaiseen asiantuntijuuden kehittymiseen lastensuojelun kontekstissa. Uudet rakenteelliset reformit luovat raamit, joissa tiimityöskentelyn vaatima monitoimijuus voi toteutua. Uudenlainen, kohtaava työote vaatii sensitiivisyyttä ja kykyä ottaa työskentelyssä huomioon perheiden erilaistuvat, monitahoiset ja usein ylisukupolviset pulmat sekä lisääntyvät kulttuurisensitiivisyyden vaatimukset lastensuojelussa ja perhesosiaalityössä.

Lastensuojelun sosiaalityön ristipaineet ja muutoksen mahdollisuus

Lastensuojelun sosiaalityötä on viime vuosikymmeninä määrittänyt pääosin juridinen orientaatio muiden sosiaalityön lähestymiskulmien jäädessä taaemmaksi (ks. Mutka 1998; Sipilä 2011). Vaikka lapsen osallisuutta on pyritty korostamaan lastensuojelussa (mm. Muukkonen & Tulensalo 2004, 43; Hotari ym. 2009; Dillon ym. 2016), perhetyöntekijät ovat olleet lastensuojelussa se ammattikunta, joka työskentelee intensiivisemmin lähityössä perheen ja lapsen kanssa. Lastensuojelun suojelutehtävän vuoksi sen työmenetelmät ovat sisältäneet ja sisältävät edelleen kontrolloivan elementin (Bardy 2009; Bardy 2013). Lastensuojelutyöhön sisältyy väistämättä jännitteitä vapaaehtoisuuden ja pakon, lasten tarpeiden sekä vanhempien auttamisen välillä (Hurtig 2003a, 20).

Lastensuojelun sosiaalityön keskiössä on ollut Lastensuojelulaki ja sen soveltaminen asiakastilanteisiin. Lastensuojeluasiakkuudessa olevia perheitä on myös ohjattu ja heille on myönnetty lain edellyttämänä perhetyön lisäksi muita palveluita ja tukitoimia, kuten lapsiperheiden kotipalvelua, perhe/laitoskuntoutusta, avohuollon sijoituksia ja psykososiaalista kasvatus- ja perheneuvolan tukea. (LsL 2007/417.) Perheille tarjottavien palveluiden on ajateltu toteuttavan lastensuojelutyön päämäärää ja lapsen hyvinvoinnin kohentumista. Sosiaalityöntekijän toiminta on tällöin ollut palveluita koordinoivaa, prosessia hallinnoivaa, juridisorientoitunutta, jopa byrokraattista toimintaa. Tällaisessa työskentelyorientaatiossa psykososiaalisen työn painotus on jäänyt vähäisemmälle huomiolle (ks. Sipilä 2011).

Lastensuojelussa lapsiperheiden sosiaaliset ongelmat voidaan määritellä luonteeltaan ”pirullisiksi” tai ”häijyiksi” (wicked), kuten Horst W.J. Rittel (1972) on ongelmia nimennyt. Toisenlaiset ongelmat ovat hänen mukaansa erotukseksi edellisestä nimetty ”kesyiksi” (tame) (Rittel 1972; Vartiainen ym. 2013, 21–22; Heino 2014, 286; Arnkil & Heino 2014.) Häijyiksi luettuihin ongelmiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ratkaisuja. Näitä ongelmia on lähes mahdotonta määritellä lineaarisesti, syy-seuraus -suhteiden kautta. Näin ollen niihin puuttuva interventio ei myöskään voi olla yksiselitteinen. Perheessä voi olla päihde- ja mielenterveysongelmaa tai muita sairauksia, taloudellisia ongelmia, väkivaltaa tai nopeita rakenteiden muutoksia. Lastensuojelun sosiaalityötä on pidetty kuormittavana ja siihen on ollut vaikea rekrytoida päteviä sosiaalityöntekijöitä (ks. Mänttäri-van Der Kuip 2015). Uutena mahdollisuutena ja ratkaisuna tilanteeseen esitetään työskentelyn muuttamista kuormittavasta yksin työskentelystä kohti tiimityöskentelyä, joka toteutettaisiin systeemisellä työotteella. Tämä edellyttää yhteistyökumppaneilta monitoimijuutta lapsen ja perheen auttamiseksi. (Kananoja 2018, 15.) Sosiaalityöntekijöiden on tiimityöskentelyssä omaksuttava työskentelytapa, jossa yksittäinen työntekijä oppii arvostamaan tiimin muiden jäsenten ja erityisesti asiakkaiden näkemyksiä heidän omissa asioissaan. Lapsen ja vanhempien auttaminen vaatii asiantuntijoilta yhteistyötä ja moninäkökulmaista systeemistä otetta perheelle sopivien palveluiden sekä lähestymistapojen löytämiseksi. Työ edellyttää epävarmuuden sietämistä, sillä se mikä on toiminut yhdessä tapauksessa, ei välttämättä toimi toisessa. Keskeistä on myös perheiden ja työntekijöiden ”samantahtisuus” eli, että asioita tapahtuu optimaalisesti oikeassa ajassa, jossa apua ja tukea kyetään ottamaan vastaan.

Englannissa ja Suomessa tapahtuneet vakavat, lapsiin kohdistuneet tapahtumat, eivät tähän saakka ole kuitenkaan parantaneet tilannetta kohtaavampaan suuntaan. Paremminkin ne ovat johtaneet tehottoman

byrokratia- ja prosessikeskeisen työn lisääntymiseen sekä lastensuojelun kokonaisprosessin pilkkoutumiseen erillisiin prosesseihin. (Munro 2011, 16–18.) Myös Suomessa samansuuntainen kehitys on kunnissa toteutunut esimerkiksi siten, että lastensuojelun prosessia on systemaattisesti eriytetty avohuollon, sijaishuollon ja jälkihuollon palveluihin. Munron (2010) mukaan Britannian lastensuojelun traagisten tapahtumien jälkeen lastensuojelun käytäntöihin on pyritty vaikuttamaan tarkastuksilla ja lisääntyneellä valvonnalla, mikä on toisaalta estänyt muiden vaikuttavien, hyvien käytäntöjen syntymisen ja kehittämisen. Samoin Suomessa julkisuudessa on noussut esiin lastensuojelutyön resurssointi ja toimintatavat. Lastensuojelun ongelmalliseen kehityskulkuun tulisi nyt tarttua ja eräs mahdollisuus siihen olisi britannialaisen mallin mukainen, yhteistyöhön pohjautuva, koulutusvetoinen kehittämistyö (mm. Alho 2017). Myös Norjassa systeeminen teoria ja perheiden tarpeet ovat kohdanneet jo 10–20 vuoden ajan lastensuojelun kentällä. Per Jensenin (2013; 2005) mukaan monet lastensuojelun työntekijät ovat kouluttautuneet myös perheterapeuteiksi. Sittemmin nämä ammattilaiset ovat kehittäneet perheisiin orientoituneita julkisia palveluita. Joissakin maakunnissa työntekijät ovat tarjonneet koulutusta systeemiseen ajatteluun ja perheterapiaan muille alan työntekijöille (mt.).

Omien kokemustemme mukaan kouluttamissamme lastensuojelun tiimeissä työskentelyn systeemisellä työotteella on koettu parantaneen yksittäisen sosiaalityöntekijän työssä jaksamista ja selviytymistä. Syynä tähän on koettu asiakasperheiden asioiden jakaminen ja tavoitteiden etsiminen yhteisissä tiimikokouksissa. Ennalta sovittu ja valmisteltu tiimityöskentely on tuonut asiakasprosessien tarkasteluun struktuuria. Eri ammattiryhmien on koettu tuovan keskusteluun moniäänisyyttä. Myös uusi, perhettä entistä lähempänä oleva työskentelyote on koettu positiivisena. Tiiviimpi, kohtaavampi suhde asiakasperheisiin luo syvyyttä ja luottamusta sosiaalityön ja asiakkaiden välille. Näin sosiaalityö ikään kuin palaa omille lähtökohtaisille juurilleen.

Jan-Christer Wahlbeck verkkojulkaisussaan ymmärtää perheterapian ja lastensuojelutyön moniulotteisen ja joskus jopa ristiriitaisenkin yhdistämisen prosessia edistävänä tekijänä. Hän kuitenkin korostaa tässä resurssien riittävyyttä ja myönteistä työntekijäpolitiikkaa. Sosiaalityö lastensuojelussa, päihdetyössä tai muissa yhteyksissä on usein aliresursoitua, eikä myönteinen asenne käytännössä tiiviiseen perheterapeuttiseen perhetyöhön pääse tästä syystä tarpeeksi toteutumaan (Wahlbeck).

Byrokraattisesta työstä kohti suhdeperustaista työskentelyä

Lähestymme tässä luvussa otsikkomme aihepiiriä sekä tutkimustiedon että systeemisen lastensuojelun koulutuskokemusten tuottamien käytännön kokemustiedon ”säikeiden” kautta. Määrittelemme aikaisemman tutkimustiedon kirjallisuuden avulla, mitä ymmärrämme suhdeperustaisella, systeemisellä lastensuojelutyöllä.

Perheterapeuttinen orientaatio ei lastensuojelussa tai perhesosiaalityössä ole aivan uusi ajattelutapa Suomessa tai esimerkiksi Britanniassa, josta mallin ”uusi aalto”, ns. Hackneyn-malli on rantautunut Suomeen (ks. Goodman & Trowler 2012; myös Fagerström 2016 ja Alho-Konu 2005). Systeemisellä työotteella työskentely eroaa tavasta, jolla lastensuojelun sosiaalityötä toteutetaan tällä hetkellä. Tiiviimpi, kohtaava työskentely perheiden kanssa ei kuitenkaan tarkoita terapiasuhteista työskentelyä perheen kanssa. Systeeminen lähestymistapa ei myöskään poista lastensuojelun sosiaalityöntekijän virkavastuuta, eikä muitakaan lainsäädännön tuomia velvoitteita voi väistää. Perheterapeuttisen ja virkavastuun näkökulmien joustava yhdistäminen työssä edellyttää työntekijöiltä korkeaa eettistä ja ennakkoluulotonta menetelmällistä osaamista sekä arviointitaitoja ja vuorovaikutusosaamista. Suhdeperusteisessa lastensuojelutyössä noudatetaan aina lainsäädäntöä. Säädökset eivät silti määrittele sitä, miten ja millä orientaatioilla työskentelysuhde tulee toteuttaa (ks. Lahtinen ym. 2017).

Lastensuojelun kontekstia ja työskentelyä kehitetään käytännössä siten, että systeemisyys ja tiivis vuorovaikutus ovat työskentelyn keskiössä. On esitetty, että lastensuojelun onkin muututtava juridisoituneesta, prosessikeskeisestä byrokratiatyöstä sosiaalityöntekijöiden toteuttamaksi vuorovaikutustyöksi (mt. 17). Perheissä olevat voimavarat ja muutoksen mahdollisuudet ovat tällöin lastensuojelun sosiaalityön työskentelyn ytimessä, jolloin työskentely tapahtuu vuorovaikutteisesti ja suhdeperustaisesti. Hallinnollisten päätösten kautta saatavat palvelut tukevat ja ovat osa lastensuojelun

työskentelyä, mutta eivät enää sen keskiössä. Kuitenkin kohtaava, suhdeperustainen, myös psykososiaalisena ymmärretty työote (Granfelt 1993; Toikko 2001, 2009; Niemelä 2012) on meillä vuoden 2007 Lastensuojelulain uudistuksen jälkeen mielletty lähinnä muiden kuin lastensuojelun sosiaalityön toimijoiden osaamisalueeksi. Esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvoloiden tehtäväksi on määritelty koko perheen psykososiaalinen, suhdeperustainen tuki, johon kuuluvat perheterapeuttiset menetelmät muiden menetelmien ohella (ks. Alho 2017).

Tähän saakka yksittäisen lastensuojelun sosiaalityöntekijän suuret asiakasmäärät ovat aiheuttaneet sen, että sosiaalityöntekijät ovat ajautuneet etäälle perheestä ja erityisesti perheen lapsista. Sosiaalihuoltolain mukaisessa avohuollon sosiaalityössä saattaa olla tilanne, etteivät lastensuojelun tarpeen arviointia tekevät sosiaalityöntekijät välttämättä tapaa lainkaan lasta henkilökohtaisesti. Lapsen tapaamista ei ehkä nähdä arvioinnin näkökulmasta tarpeellisena. Vanhempia tavataan ja informaatio kulkee näin aikuisten kesken. Tällöin saatetaan jäädä vaille tärkeää lapsen tuottamaa informaatiota ja hänen ikätasoonsa liittyvää käsitystä omasta tai perheensä tilanteesta. Toimintakäytäntöä ei voida pitää lapsilähtöisenä tai suhdeperustaisena eikä ennaltaehkäisevän työn mahdollisuus toteudu. Systeemisen lastensuojelun koulutusten pilottiryhmissä osallistujat ovat tuottaneet tietoa palvelujärjestelmän pirstaleisuudesta, jossa lastensuojelun työntekijät jäävät yksin vaativien asiakastilanteiden kanssa, eikä heillä jää työkuormaltaan perheiden tapaamiseen riittävästi aikaa. Pilottiryhmien kautta meille on välittynyt tarve työskentelytapojen muutokselle.

Carr'n (2009; 2014; 2018) meta-analyysien tulokset osoittavat perheterapian ja systeemisten interventioiden vaikuttavuuden lastensuojelun ongelmissa ja vanhemmuuden pulmissa. Tutkimus tuottaa merkittävää tietoa näyttöön perustuvilla menetelmillä näiden interventioiden vaikuttavuudesta. Carr (mt.) raportoi, että on vahvaa näyttöä siitä, että lasten ja aikuisten mielenterveyden- ja käytöshäiriöissä sekä perhesuhteiden problematiikassa systeemiset, perheterapeuttiset menetelmät ovat vaikuttavia mutta myös taloudellisesti tehokkaita (Carr 2009, 4; 2014; 2018, 1). Koulutuksessa olleiden systeemisen lastensuojelun pilottiryhmien sosiaalityöntekijät ovat tuoneet esille myönteisiä muutoksia perheen voimaantumisessa ja voimavaroissa. Systeemisessä työotteessa lastensuojelun sosiaalityöntekijällä on ollut aito mahdollisuus paneutua perheiden tilanteisiin ja yhdessä perheiden kanssa miettiä niihin ratkaisua. Perheillä on alusta saakka ollut tieto lastensuojelun työskentelyn tavoitteista, joten perheet ovat aidosti sitoutuneet lastensuojelun työskentelyyn. Avoin, suora ja luottamuksellinen kontakti perheiden kanssa työskentelyn päämääristä on ollut tärkeää. Tiivis, suhdeperustainen työskentely on haastanut myös perheet uudella tapaa miettimään oman toiminnan vaikutuksia lasten tilanteisiin, sekä hakemaan siihen toivottua muutosta yhdessä työntekijöiden kanssa.

Suhdeperustaisuus lastensuojelun sosiaalityössä merkitseekin jokaisen tilanteen ainutlaatuisuuden tunnistamista. Perheiden ainutkertaisiin tilanteisiin yhdistetään laaja-alainen tietämys perheiden ongelmista (Ruch 2005). Tiedonmuodostuksessa suhdeperustaisuus ilmenee sekä asiakassuhteissa että työskentelyyn osallistuvien tahojen välisissä suhteissa. Suhdeperustaisuus huomioi tiedon tapauskohtaisuuden ja suhteuttaa sen lapsen ja perheen yksilöllisiin tilanteisiin. (Pösö 2010, 330.) Suhdeperustainen ajattelutapa tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää näkyvää, näkymätöntä, tietoisia tai ei-tietoisia ihmissuhteiden sisältöjä. Lisäksi oleellista on tunnistaa yhteys intrapsyykkisen ja interpersoonallisen sekä laajemman, sosiaalisen kontekstin välillä. Suhdeperustainen työskentelyn tapa auttaa työntekijöitä luomaan sellaisia käytäntöjä, joissa yhdistyvät sekä yksilöllisen kokemuksen että käyttäytymisen ainutlaatuiset piirteet. Tällöin vuorovaikutuksen painopiste ei ole pelkästään sen sisällöissä, vaan myös itse prosessissa ja sen dynamiikassa. Näin on mahdollista pitää yllä yhteys omiin, suhdetta koskeviin ajatuksiinsa ja samalla myös omiin tunteisiinsa ja herkkyyttä kognitiivisiin ja emotionaalisiin reaktioihin, mitkä kertovat sosiaalisiin suhteisiin liittyvästä ainutlaatuisuudesta, riskeistä ja niihin liittyvistä epävarmuuksista. (Ruch ym. 2011, 21.)

Suhdeperustaisessa työssä oleellista on suhteen rakentaminen perheen kanssa, ja koko perheen huomioiminen työskentelyssä. Kirsi Nousiainen, Päivi Petrelius ja Laura Yliruka (2016) ovat korostaneet, kuinka ylisukupolviset lastensuojelun ja perheiden palveluiden asiakkaiden ongelmat usein nähdään yksilöstä käsin. Tämän takia ongelmat ikään kuin automaattisesti nähdään myös seuraavan sukupolven ongelmina. Tällaisten ketjujen katkaiseminen on sekä palvelujärjestelmän että aidon asiakasta kuuntelevan,

kohtaavan työn haasteena. Kirjoittajien mukaan työntekijöiden olisi tunnistettava yksilöiden ja perheen taustalla vaikuttavat, elämää kapeuttavat mekanismit. Pitkäaikaisissa perheiden ongelmissa tarvitaan koko elämäntilanteen tarkastelua. Tällä tarkoitetaan perheenjäsenten omaa historiaa, identiteetin ja toimijuuden tarkastelua sekä omien perhe- ja lähisuhteiden fokusointia laajempaan yhteisöön ja elämän ympäristöön kuin myös perheen ja suvun historiaan. (Mt. 3, 13.) Systeemisessä, perheterapeuttisessa työskentelyssä suvun vaiheet ja toimintatavat tuodaan perheelle näkyväksi. Sosiaalityöntekijän tuella asiakasperheille tarjoutuu mahdollisuus pysähtymiseen, pohtimiseen sekä toisin toimimiseen omassa vanhemmuudessaan ja siinä, millaisen lapsuuden he haluavat omille lapsilleen tarjota.

Terapeuttista orientaatiota kohtaan on sosiaalityössä esitetty myös kritiikkiä. Historian valossa on nähtävissä, että perheiden auttamiseen liittyviin teorioihin, käytäntöihin, koulutukseen ja tutkimukseen sisältyy monia jännitteitä. Eräs jännite liittyy siihen, painotetaanko yksilöiden vai koko perheen auttamista, selitetäänkö ongelmia ulkoisilla vai sisäisillä tekijöillä ja kuinka voimallisesti perheenjäsen keskinäisiin suhteisiin puututaan sekä siihen, miten suhtaudutaan köyhien ja moniongelmaisten perheiden terapeuttiseen auttamiseen (Frankel & Frankel 2007)? Jännitteitä sisältyy lastensuojelussa myös kontrollin ja tuen suhteeseen (Hurtig 2003a).

Suomalaisessa palvelujärjestelmässä on olemassa jo nyt mahdollisuuksia toteuttaa yhteistyötä lastensuojelun ja perheterapiaa toteuttavien tahojen välillä. Suurin osa koulutetuista perheterapeuteista työskentelee julkisessa palvelujärjestelmässä. Osa heistä työskentelee lasten ja perheiden palveluissa, kuten perheneuvoloissa, joissa merkittävällä osalla sosiaalityöntekijöistä on perheterapeutin koulutus. Perheneuvoloissa myös muilla, moniammatillisen tiimin ammattiryhmillä, kuten psykologeilla ja lasten- sekä nuorisopsykiatreilla on perheterapiakoulutuksen kautta hankittu psykoterapeutin tutkinto.

Mistä sitten perheterapeuttinen tuki saataisiin lastensuojelun systeemiseen tiimityöhön? Psykiatrian osaamista on peräänkuulutettu lastensuojelun tueksi lasten ja perheen vaikeiden elämäntilanteiden sekä psyykkisten vaikeuksien ratkojaksi. Perheneuvolan lisäksi perheterapiatyön osaamista löytyy myös erikoissairaanhoidosta, lähinnä lasten ja nuorten psykiatriasta. Merkille pantavaa on perheterapian resurssiakin ajatellen tulos, joka saatiin Meeuwissen ja kumppaneiden (2011) pohjoismaisessa sosiaalityön erikoistumista tutkineessa hankkeessa, jossa todettiin, että ylivoimaisesti eniten (41,8 %) sosiaalityössä erikoistumiskoulutusta oli lapsi- ja perhetyöhön.

Olisiko meillä Suomessa mahdollista ottaa esimerkkiä Britannian lastensuojelutyön kehityslinjoista? Siellä lastensuojelu on virallisesti velvoitettu toimimaan yhdessä perheterapeuttien kanssa jo vuodesta 2000 ja kirjaus on jatkunut sen jälkeen seuraavissa hallitusohjelmissa. Kyseessä on 2007 aloitettu, kriisiytyneen lastensuojelutyön kehittäminen, joka Eileen Munron (2011) raportin mukaan on laajasti levittäytynyt ympäri saarivaltion, vaikka näissä varsinaiset lastensuojelulain säädökset poikkeavat toisistaan (Walker 2012, 17). Sikäläisen hallituksen ohjeet korostavat, että lastensuojelutyössä tulee hyödyntää terapeuttista työtä. Myös lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden omat terapeuttiset taidot nähdään voimavarana, joita käytetään asiakastyössä ja arviointityössä hyväksi (mt. 24; ks. Alho 2017, 226). Systeemisessä lastensuojelutyössä merkittävä rooli on tiimillä, joka on esimerkki kollektiivisesta yhdessä toimimisesta. Perheterapeuttisen orientaation mukaan perhe muodostaa yhdessä tiimin kanssa oman systeeminsä, jonka tuloksena on mahdollista synnyttää uusia merkityksenantoja ja mahdollisesti perheen toimintaa uudelleen suuntaavia ideoita.

Systeemisen lähestymistavan kulmakivistä yksi on työyhteisöjen ja työtekijöiden yhteinen arvoperusta. Työntekijöiden ja erityisesti työyhteisöjen tuleekin käydä selkeyttävä arvokeskustelu siitä, millaisten arvojen ja toimintaperiaatteiden ohjaamana perheitä kohtaava perheterapiaa hyödyntävä lastensuojelutyö toteutuu. Työyhteisöissä on annettava aikaa muutosten mahdollistumiselle, kun tavoitteena on yhdessä perheen kanssa edetä kohti kestäviä, positiivisia muutoksia. Nykyisin lastensuojelun työskentelytavassa korostuu perheiden oikeus ja mahdollisuus palveluihin, joiden itsessään ajatellaan tuovan muutoksen perheen tilanteeseen. Lastensuojelun sosiaalityöntekijällä tulee olla mahdollisuus läheiseen ja tiiviiseen vuorovaikutukseen perheiden ja erityisesti lasten kanssa, mutta tarvittaessa on mahdollista tehdä perheiden yksityisyyteen puuttuvia väliintuloja.

Kohtaavaa, suhdeperusteista lastensuojelutyötä ei ole mahdollista toteuttaa toimistohuoneista käsin. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän olisikin jatkossa hakeuduttava yhä useammin pohtimaan yhdessä

asiakasperheiden vanhempien kanssa perhetilanteita heidän kotiinsa, samalle sohvalle vanhempien, ja lasten kanssa samojen lelukasojen ääreen. Edellytyksenä muutokseen on koko lastensuojelun toimintakulttuurin muuttuminen, kuten myös lastensuojelun perus- ja täydennyskoulutuksen, työnohjauskäytäntöjen ja esimiestyöskentelyn kehittäminen. Näissä tulisi huomioida riittävästi systeemisen perheterapeuttisen orientaation mahdollisuudet. Riittävistä työntekijäresursseista huolehtimista ei voida myöskään liikaa korostaa toimintakulttuuria muutettaessa. Tarvitaan myös lisää tutkimusta ja näyttöä orientaation vaikutuksista lasten ja perheiden elämään ja siitä, millä edellytyksillä ja mekanismeilla positiivisia vaikutuksia syntyy.

Oletuksemme on, että perheterapeuttinen, systeeminen työote sosiaalityössä lisää työntekijöiden kykyä toimia asiakkaiden monimutkaistuvien ongelmavyyhtien purkamisessa. Sitä kautta perheterapeuttinen ja systeeminen työote tuottaa myös työtyytyväisyyttä lastensuojelun sosiaalityön kuormittavassa arjessa. Laadullinen tutkimus lastensuojelun sosiaalityön perheterapeuttisesta orientaatiosta (Alho-Konu 2005) kertoo työntekijöiden työhyvinvoinnin positiivisesta kehityksestä sekä pitkistä, sitoutuneista sosiaalityöntekijöiden työsuhteista. Tutkimuksessa selvisi, että oman työn hallinnan tunne ja menetelmällinen, perheterapeuttinen osaaminen tukivat positiivisten vaikutusten syntymistä sekä asiakkaiden että työntekijöiden osalta.

Artikkelimme on käsitellyt lastensuojelun sosiaalityön ja perheterapeuttisen työotteen suhdetta historiallisessa aikaikkunassa sekä asetelmaan liittyviä rajapintoja ja reunaehtoja. Näemme sosiaalihuollon avopalveluissa toteutettavan perhesosiaalityön ja perheterapian osaamisen yhdistämisen samalla tavoin merkityksellisenä kehityksenä, vaikka olemmekin keskittyneet tekstissämme pääasiassa lastensuojelun kontekstiin. Koulutusta ja osaamista tulisi laajentaa avohuollon lastensuojeluun. Maakunnallisia rakenteita hyödyntämällä systeemistä ajattelua on mahdollista viedä eteenpäin ja kehittää paikallisissa palveluissa, paitsi lastensuojeluun, myös muihin lasten ja perheiden palveluihin. Systeemisyys voi tuoda merkittävän uuden ulottuvuuden ja ajattelutavan eri palveluihin ja palvelukulttuuriin. Systeemisen ajattelun kautta on mahdollista mobilisoida perheen lisäksi myös perheen kanssa työskentelevää viranomaisverkostoa tavoitteelliseen ja laadukkaaseen työskentelyyn. Jatkokysymyksenä esitämmekin, millä rakenteellisilla ratkaisuilla olisi mahdollista laajentaa systeemisen lastensuojelun täydennyskoulutusta kaikissa lastensuojelutyön organisaatioissa ja osa-alueilla? Toinen kysymyksemme liittyy sosiaalityön perustutkintoon ja siihen, tulisiko perheterapian periaatteet ja lähtökohdat olla osa sosiaalityön tutkintoa? Ei liene realistista, että sosiaalityöntekijät hankkisivat pitkän perheterapiakoulutuksen systemaattisesti perustutkintonsa lisäksi. Pitkät, psykoterapeutin kelpoisuuteen tähtäävät perheterapiakoulutukset ovat kuitenkin eräs mahdollisuus sosiaalityöntekijälle laajentaa työnkuvaansa ja toimia verkostoissaan tai alan yrittäjänä ja asiantuntijana tiimeissä terapeuttina.

Lähteet

Aaltonen, Jukka (2015) Perheterapia ja yhteiskunta. Miten perheterapia elää yhteiskunnallisessa muutoksessa? Perheterapeutti 2015 1, s. 12–16.

Aaltonen, Jukka (2003) Perheterapian tulevaisuus 5 vuoden kulut-tua: etiikka ennen vaikuttavuutta. Teoksessa Toivakka, Heikki (toim.): Perheterapian kehittyvä ammattikäytäntö. Suomen perheterapiayhdistys R.y. Loimaa: Loimaan Kirjapaino Oy, 264–270.

Aaltonen, Jukka (2002) Perheterapia ryhmäkuvassa. Teoksessa Rönkö, Anna & Kinnunen, Ulla (toim.): Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: PS-kustannus Otavan Kirjapaino Oy, 142–159.

Alho, Sirkka (2017) Perheiden tukena: tutkimus kasvatus- ja perheneuvolatyöstä ja kollektiivisesta identiteetistä asiantuntijoiden tulkitsemina. Akateeminen väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2582-4/urn_isbn_978-952-61-2582-4.pdf

Alho-Konu, Sirkka (2005) "Haastetaan asiakkaat oman elämänsä tekijöiksi". Perheterapeuttinen orientaatio lastensuojelun sosiaalityössä. Pro gradu, Itä-Suomen yliopisto. Saatavilla: http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20140598

Anderson, Harlene & Coolishian, Harold (1988) Human systems as linquistic systems: preliminary and evolving ideas abuot the implications for clinical theory. Family Process 27, 415–428.

Arnkil, Tom Erik & Eriksson, Esa (1996) Kenelle jää kontrollin musta pekka-kortti? Sosiaalitoimisto verkostoissaan. Stakes tutkimuksia 63. Jyväskylä: Gummerus.

Arnkil, Tom Erik & Heino, Tarja (2014) Pirulliset ongelmat opettavat. Teoksessa: Riitta, Haverinen & Marjo, Kuronen & Tarja, Pösö (toim.) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Vantaa: Vastapaino, 283–300.

Bardy, Marjatta (2009) Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Marjatta Bardy Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino, 16–39.

Bardy, Marjatta (2013) Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 4.uudistettu painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

Bernler, Gunnar & Johnsson, Lisbeth (1988) Teori för psykosocialt arbete. Lund: Natur och Kultur.

Carr, Alan (2009) The effectiveness of family therapy and systemic interventions for child -focused problems. Journal of Family Therapy, 31: 3–45.

Carr, Alan (2014) The evidence base for family therapy and systemic interventions for child-focused problems. Journal of Family Therapy 36, 107–157.

Carr, Alan (2018) Family therapy and systemic interventions for child-focused problems: the current evidence base. Journal of Family Therapy, 1–61.

Collins, Donald; Jordan, Cathleen & Coleman, Heather (2007) An Introduction to Family Social Work. International edition. Brooks/Cole Cengage Learning. Fourth edition.

Compton, Beulah & Calaway, Burt & Cournoyer, Barry (2005) Social work processes. 7th ed. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing.

Dillon, Jo; Greenop, Daz & Hills, Mel (2016) Participation in child protection: A small-scale qualitative study. Qualitative Social Work 15:1, 70–85.

Eräsaari, Leena (1991) Yksilöllistävä sosiaalityö. Historian tarkastelua. Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia A 7. Jyväskylä.

Frankel, Harvy & Frankel, Sid 2007) Family therapy, family practice, and child and family poverty: Historical perspectives and recent developments. Journal of Family Social Work 10 (4), 43-80.

Fagerström, Katarina (2016) Systeeminen käytäntö lastensuojelutyössä Isossa-Britanniassa. Perheterapia 1/2016, 32. vuosikerta. Suomen mielenterveysseura.

Forsberg-Kupias, Hannele & Salminen, Tuula (1986) Perheen merkitys ja perheeseen kohdistuva sosiaalityö. Perhekeskeisen sosiaalityön käsitteen ja funktion tarkastelua yhteiskuntakehityksen valossa. Sosiaalipolitiikan laitos, tutkimuksia 81. Tampere: Tampereen yliopisto.

Goldenberg, Irene & Goldenberg, Herbert (2000) Family Therapy An Overview. Brooks/Cole Thomson Learnig. 5th edition.

Goodman, Steven & Trowler, Isabelle (toim.) (2012) Social Work Reclaimed: Innovative Frameworks for Child and Family Social Work Practice. London: Jessica Kingsley.

Granfelt, Riitta (1990) Psykososiaalinen työ – asiakastyön kehittämisen eräs suunta. Teoksessa Suomalainen sosiaalityö. Sosiaalipolitiikka 1990: 2. Jyväskylä: Sosiaalipoliittinen yhdistys, 89–93.

Granfelt, Riitta (1993) Psykososiaalinen orientaatio sosiaalityössä. Teoksessa Riitta Granfelt, Harri Jokiranta, Synnöve Karvinen, Aila-Leena Matthies, Anneli Pohjola (toim.) Monisärmäinen sosiaalityö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 177–222.

Heino, Tarja (2014) Lastensuojelun pirullinen tehtävä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print– Suomen yliopistopaino Oy, 286–308.

Hessle, Sven (1985) Riktlinjer för psykosocialt arbete. Stockholm: AWE/Gebers.

Hotari, Kaisa-Elina & Oranen, Mikko & Pösö, Tarja (2009) Lapsen osallisuus ja ikäsensitiivinen lastensuojelu. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. THL, 149–165.

Hurtig, Johanna (2003a) Lasten suojelemassa: etnografia lasten paikan rakentumisessalastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopisto yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Rovaniemi.

Hurtig, Johanna (2003b) Lasten suojelemassa: etnografia lasten paikan rakentumisessa lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopisto yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Rovaniemi.

Jensen, Per (2013) Contemporary Family Therapy. June 2013, Vol. 35, issue 2, pp 288–295.

Jensen, Per (2005) Family therapy in Norway. Context magazine 82.

Kananoja, Aulikki (2018) Selvityshenkilön arvio lastensuojelun henkilöstön riittävyydestä ja ratkaisuehdotukset kuormituksen vähentämiseksi. http://stm.fi/documents/1271139/6184550/Selvityshenkil%C3%B6n+arvio+lastensuojelun+kuormitus+FINAL+050318.pdf/a489a36e-7c2f-4ac7-9372-6bb221d2705e/Selvityshenkil%C3%B6n+arvio+lastensuojelun+kuormitus+FINAL+050318.pdf.pdf (haettu 11.3 2018)

Lahtinen, Pia; Männistö, Leena & Raivio, Marketta (2017) Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Työpaperi 7/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132169/TY%C3%962017_7_Kohti%20suomalaista_040417.pdf?sequence=1 (haettu 11.3 2018)

Lastensuojelulaki 2007/417.

Meeuwisse, Anna & Scaramuzzino, Roberto & Swärd, Hans (2011) Everyday realities and visionary ideals among social workers in the Nordic countries: A matter of specialization and social work task? Nordic Social Work Research, 1:1, 5–22.

Munro, Eileen (2010) Part One: A Systems Analysis. Department for Education: London. Saatavilla: http://www.education.gov.uk/munrorewiew/.

Munro, Eileen (2011) The Munro Rewiew of Child Protection Interim Report: The Child's Journey.Department for Eduacation. Saatavilla: http://www.education.gov.uk./munroview/.

Mutka, Ulla (1998) Sosiaalityön neljäs käänne. Asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. SoPhi 27 Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Muukkonen, Tiina & Tulensalo, Hanna (2004) Kohtaavaa lastensuojelua. Lapsikeskeisen lastensuojelun tilannearvion käsikirja. Http://www.socca.fi/files/104/Lapsilahtoisen_tilannearvion_kasikirja.pdf. (haettu haettu 11.3 2018)

Mänttäri-Van der Kuip, Maija (2015) Work-Related Well Being among Finnish Frontline Social Workers in a Age of Austerity. Jyväskylä University: Printing House.

Niemelä, Pauli (2012) Tapauskohtaisuus sosiaalityössä "Case Study - Case Work - Case Evaluation" - prosessimalli sosiaalityön ja sen käytännön opetuksen jäsentäjänä. Teoksessa Noora Tuohino, Anneli Pohjola & Mari Suonio (toim.) Sosiaalityön käytännönopetus liikkeessä. SOSNET julkaisuja 5.

Nieminen, Urpu (1983) Perhekeskeinen sosiaalityö. Sosiaaliturvan keskusliitto.

Nousiainen, Kirsi & Petrelius, Päivi & Yliruka, Laura (2016) Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. THL, Työpaperi.

Papp, Peggy (2006) In loving Memory of Marianne Walters. Family Process Vol. 45:2, 139–142.

Pincus, Allen & Minahan, Anne (1973) Social work practice; model and method. Itasca, IL.; F.E. Peacock.

Pösö, Tarja (2010) Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalisesta rajasta. Janus 4, (18), 324–336.

Real, Terry (1990) The therapeutic use of self in construc- tionist/systemic therapy. Family Process vol. 29 (3), 255–272.

Richmond, Mary (1922) What is Social Case Work? An Introductory Description. New York: Russell Sage Foundation.

Richmond, Mary (1917) Social Diagnosis. New York: Russel Sage Foundation.

Rittel, Horst W.J. (1972) On he Planning Crices: Systems and Analysis of the 'First and Second Generation'. Bedrifsekonomen. Vol 8.

Ruch, Gillian (2011) The Contemporary Context of Relationship-Based Practice. Teoksessa Danielle Turney, Martin Smith, Andrew Cooper, Mark Poel, Ravi Kohli, Brynna Kroll, Linnet McMahon, Clare Parkinson, Gillian Ruch & John Simmonds. Jessiva Kingsley Publisher, 13–28.

Ruch, Gillian (2005) Relationship-based practice and reflective practice: holistic approaches to contemporary child care social work. Child and Family Social Work. Vol 10(2), 111–123.

Sipilä, Anita (2011) Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet-Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 28 Itä-Suomen yliopisto Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.

Sipilä, Jorma (1989) Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Tammi.

THL, Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma Lape. https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-. Viitattu 14.9.2018.

Toikko, Timo (2009) Tapauskohtainen sosiaalityö. Teoksessa Mikko Mäntysaari & Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Juva: WSBookwell Oy, 271–291.

Toikko, Timo (2001) Sosiaalityön amerikkalainen oppi. Yhdysvaltalaisen caseworkin kehitys ja sen yhteys suomalaiseen tapauskohtaiseen sosiaalityöhön. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 1.

Toikko, Timo (1997) Psykososiaalinen lähestymistapa sosiaalityössä. Janus vol. 5 (2). 169–188.

Toikko, Timo (1995) Perheterapian strukturaalinen malli ja konstruktionismin haaste. Alkoholipolitiikka 60:1, 22–30.

Vartianen, Pirkko & Ollila, Seija & Raisio, Harri & Lindell, Juha (2013) Johtajana kaaoksen reunalla. Kuinka selviytyä pirullisista ongelmista? Tallinna: Gaudeamus Raamatutrykikoja OY

Wahlbeck, Jan-Christer. Mitä perheterapia on? www.dialogic.fi/wp-content/uploads/pdf/pt_julkaisut/mita_perheterapia_on.pdf. Viitattu 13.9.2018.

Wahlström, Jarl (1992) Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 94.

Walker, Steven (2012) Effective Social Work with Chidren, Young People and Families. Putting System Theory into Practice. London: Sage Publications Ltd.